

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.084>

УДК 025.5-024.87:[001:316.77]:004

Тетяна Коваль,

ORGID 0000-0003-0147-6679,

кандидат історичних наук,

заступник генерального директора,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: gon4arova11@bigmir.net

Леся Туровська,

ORGID 0000-0002-9750-1794,

науковий співробітник,

сектор універсального підсобного фонду і каталогів,

відділ комплексного бібліотечного обслуговування,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: nankeyu@ukr.net

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО СЕРВІСУ

Предмет дослідження: бібліотечні електронні засоби наукових комунікацій, засновані на використанні власних інформаційних ресурсів, послуг, продуктів і веб-сервісів. **Мета дослідження:** окреслити і охарактеризувати електронні засоби наукових комунікацій в НБУВ; визначити шляхи їх використання у контексті дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування. **Методологічною основою** дослідження став системний, інформаційний, структурно-функціональний, порівняльний, історичний, термінологічний підходи, а також сукупність загальнонаукових, конкретно-наукових і спеціальних методів. **Наукова новизна.** Набули подальшого розвитку погляди стосовно сутності і функцій бібліотечних засобів наукових комунікацій; узагальнено науковий доробок вітчизняних учених із означеної проблеми; з'ясовано палітру засобів наукових комунікацій в НБУВ; досліджено чинники, які впливають на

формування та розвиток бібліотечних засобів наукових комунікацій. **Висновки.** Поширюючи діяльність у віртуальному інформаційному просторі, НБУВ сприяє якомога ширшому освоєнню користувачами цього простору, залучає власні електронні інформаційні ресурси, послуги, продукти та веб-сервіси до повсякденної практики, створює умови для необмеженої наукової комунікації різних професійних категорій і груп. Тим самим НБУВ перетворюється на епіцентр інтегрованого інформаційно-комунікаційного забезпечення наукового, навчального, виробничого, культурологічного, освітнього та інших суспільних процесів, а система її наукових комунікацій – на стратегічний вектор подальшого розвитку. **Практичне значення.** Результати дослідження зумовлюють науково-комунікаційну діяльність із залученням віддалених мережевих наукових колективів, окреслюють практичні шляхи розширення відкритого доступу до наукової інформації, передбачають розвиток нових електронних форм наукових комунікацій, зростання міжнародного та міждисциплінарного співробітництва, підвищення ролі неформальної електронної комунікації і самоорганізації вчених.

Ключові слова: система наукових комунікацій, електронні засоби наукових комунікацій, інформаційно-комунікаційні технології, віртуальний читач, дисциплінарне обслуговування.

Постановка проблеми. В інформаційному суспільстві важливе значення набуває творча взаємодія вчених з питань створення новітніх наукових знань, що передбачає активну діяльність з пошуку інформації для продукування нових ідей, а також зумовлює сам процес виробництва нового знання і широкого обміну ним.

Розмірковуючи про роль і місце наукових комунікацій у сучасній бібліотечній практиці, згадаймо спершу загальне тлумачення: наукова комунікація (далі – НК) – це інформаційний простір, де формуються і поширюються наукові знання. Це, безумовно, спрощений підхід, адже теорія комунікацій нараховує безліч тлумачень. Натомість у цьому дослідженні ми зупинимося саме на вищенаведеному визначенні.

У наш час, під впливом інтенсивного впровадження інформаційних технологій, система НК трансформується, розширюється, змінює свою структуру, стає міцним важелем розвинення передової наукової думки.

Одним з найбільш надійних і стабільних інформаційно-комунікаційних каналів отримання наукових знань (поряд з багатоплановими можливостями інтернету) виступають бібліотеки. Наразі вони мають у своєму розпорядженні електронні інформаційні ресурси, послуги, продукти та веб-сервіси, які вони формують, систематизують, архівують

та надають у користування за допомогою власних систем навігації. Тож одним з головних завдань, що стоять перед бібліотеками у контексті розвитку НК, є забезпечення доступу користувачів до достовірної, якісної інформації та наукових знань.

Ключем вирішення цієї проблеми для Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського є постійний розвиток власного сайту (<http://www.nbuv.gov.ua>) та вдосконалення електронних засобів НК, розміщених на його платформі, а саме: ЕК, БД, електронних публікацій, електронних бібліотек, електронних колекцій, електронних виставок, електронних реферативних і бібліографічних джерел, електронних дайджестів, віртуальних довідок тощо. Сайту, який надає гарантію надійного інформування, точності відтворення оригінальних текстів, дотримання авторських прав тощо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Бурхливий розвиток електронних і телекомунікаційних технологій призвів до впровадження дистанційних форм і методів задоволення бібліотечно-інформаційних потреб користувачів, зокрема електронних засобів наукових комунікацій.

З перебігом часу наукові комунікації перетворилися на інструмент соціокультурної взаємодії, стали важливим чинником розвитку наукового співтовариства завдяки циркуляції знань, впорядкуванню цінностей, прорахуванню норм та визначенню соціальних сенсів, доступних до сприймання масовою, нормативною та індивідуальною свідомістю. Одночасно відбулася зміна лінійної комунікаційної моделі діяльності наукової бібліотеки – на нелінійну (інтерактивну) [4; 6; 9; 22; 23].

Прискорена інформатизація суспільства призвела до девальвації традиційних бібліотечних функцій та зумовила водночас появу низки інноваційних напрямів бібліотечного сервісу [1; 8; 11; 13; 14].

Впровадження інформаційних технологій у бібліотечну практику дозволило автоматизувати всі етапи роботи користувачів як у середині бібліотеки, так і за її межами. Віддалені користувачі отримали змогу споживати бібліотечні послуги тією ж мірою, як і читачі – безпосередньо у читальних залах. Це спричинило чималу кількість бібліотечнознавчих досліджень з висвітлення нових тенденцій та перспектив бібліотечної діяльності, впливу електронних засобів наукових комунікацій на інтеграцію бібліотек в інформаційне суспільство.

Зокрема у своїх наукових дослідженнях вчені-бібліотекознавці:

- проаналізували характерні риси еволюційного переходу наукової бібліотеки від формування, збереження, опису, структурування документальної інформації та надання фізичного доступу до бібліотечних фондів – до організації її як науково-інформаційного комплексу з наданням дієвої інформаційної допомоги та максимальним забезпеченням усіх (традиційних та віртуальних) користувачів розгалуженими потоками знань [2; 3];
- розглянули онлайнві форми бібліотечно-інформаційної діяльності, систематизували інноваційні бібліотечні послуги, виокремили онлайнві інформаційно-бібліографічні ресурси і сервіси інтелектуального доступу [19; 21];
- обґрунтували доцільність системи обслуговування віддалених користувачів з переосмисленням (на сучасній технологічній основі) таких бібліотечних послуг, як: інформування про бібліотеку та її послуги через сайт (включно з описом бібліотечних фондів і колекцій, відомостей про віртуальні книжкові виставки тощо); доступ до ЕК як основного довідково-бібліографічного ресурсу; доступ до електронних ресурсів власної генерації (локальні бібліографічні БД, бібліографічні покажчики й списки, фактографічні дані, повнотекстові електронні колекції бібліотеки); електронна доставка документів; довідково-бібліографічне обслуговування у дистанційному режимі [15];
- проаналізували роль бібліотек у процесі забезпечення доступу до якісної наукової інформації широких верств населення шляхом впровадження і вдосконалення дистанційних форм використання бібліотечних інформаційних ресурсів [5];
- визначили основні тенденції впровадження системи наукових комунікацій у практику бібліотечно-інформаційного обслуговування та провели моніторингові дослідження динаміки професійних змін у бібліотечному веб-сегменті [18];
- розробили чіткий алгоритм бібліотечного інтернет-обслуговування та окреслили напрями розширення можливостей впровадження інтернет-, екстранет-, інтранет-технологій задля забезпечення висококваліфікованого бібліотечного сервісу [17];
- дослідили специфіку та пріоритети бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів власними ЕІР, послугами і продуктами

та запропонували шляхи оптимізації електронних засобів наукових комунікацій, намітили стратегічні напрями їх подальшого розвитку в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування [10].

Перспективність розвитку електронних засобів бібліотечних наукових комунікацій окреслена, зокрема, у колективній монографії НБУВ «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства» [7]. Її автори (О. Онищенко, Л. Дубровіна, В. Горовий та ін.) довели, що дистанційні форми в системі наукових комунікацій набувають вдосконалення, розвиваються та у недалекому майбутньому мають стати провідними в бібліотечно-інформаційному сервісі.

Автори монографії зупинилися на тенденціях перспективного розвитку електронних засобів наукових комунікацій у двох напрямках.

Перший напрям пов'язаний з розвитком традиційних форм дистанційного обслуговування на базі:

- поступового заміщення інформації на паперових та інших традиційних носіях – електронними;
- формування електронних каталогів, довідкової інформації на сайтах бібліотек;
- переходу міжбібліотечних інформаційних обмінів із книжкової форми обігу, мікрофільмування тощо – на обмін електронною інформацією в інтересах користувачів;
- надання у розпорядження користувачів затребуваних масивів електронної інформації, структурованої в БД та електронних бібліотеках.

Другий напрям стосується організації власного інформаційного виробництва бібліотеками, виготовленням інформаційно-аналітичних продуктів у режимі «інформація на базі інформації»; продуктів, що оптимально розкривають наявні бібліотечні фонди.

Як бачимо з огляду бібліотекознавчих досліджень, у сучасних умовах інформаційного суспільства наукова бібліотека перетинає межі реального фізичного простору, потрапляючи у простір віртуальний, виступаючи у ролі повноправного суб'єкта електронних комунікацій.

Мета статті. Окреслити та охарактеризувати електронні засоби наукових комунікацій в НБУВ, а також визначити шляхи їх використання у контексті дистанційного бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Виклад основного матеріалу. НБУВ бере активну участь у трансформації наукових комунікацій як науково-інформаційний комплекс,

що вирізняється принципами максимального доступу та відкритості наукового знання та відіграє роль інформаційного посередника, забезпечуючи ефективне функціонування інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Імперативом зусиль НБУВ як провідного соціального інституту країни з сучасною бібліотечною філософією є широке впровадження електронних технологій та прогресивних форм і методів бібліотечно-інформаційного сервісу.

Діяльність НБУВ дедалі більше переміщується у нове інформаційно-комунікаційне середовище, в якому її електронні ресурси стають об'єктами бібліотечних технологій і продуктами бібліотечної інформаційної діяльності [12; 20].

Згідно з новими потребами вітчизняної науки і суспільства, НБУВ змінює свої пріоритети у підходах до відбору інформаційних джерел, удосконалює технології акумуляції суспільно значущої інформації, надає широкий доступ користувачам до онлайнових ресурсів, гармонійно поєднує традиційні та електронні форми і методи обслуговування.

Сьогодні трансформація наукових комунікацій багато в чому характеризується «втечею» читача в Інтернет. У таких умовах наукова бібліотека потужно розвиває свої дистанційні можливості, задовольняючи найрізноманітніші бібліотечно-інформаційні потреби віддалених читачів, перетворюючись на віртуальний центр обертання наукової спільноти.

В інформаційно-комунікаційній діяльності НБУВ останніх десятиріч умовно простежуються три періоди, які призвели до зміни її ідентифікаційної сутності. Це: модернізація, інновація і трансформація.

Під час модернізації об'єктивно застарілих бібліотечно-інформаційних процесів (1988–2000 рр.) відбувся поступовий відхід від усталеної моделі наукової бібліотеки, спостерігалось проникнення нових інформаційних технологій, кульмінацією якого стало відкриття власного сайту та впровадження ЕК.

Хронологічні рамки періоду модернізації характеризувалися такими подіями:

19 лютого 1988 р., в ознаменування 125-річчя від дня народження В. І. Вернадського, згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР, Центральної наукової бібліотеці Академії наук УРСР було присвоєно його ім'я.

1989 р. закінчилося будівництво нового приміщення НБУВ, з переїздом до якого були створені сприятливі умови для оптимізації формування та використання фондів, організації обслуговування читачів з урахуванням новітніх вимог до надання інформації.

З нагоди урочистого відкриття Бібліотеки, 10–13 вересня 1989 р. в її стінах започатковано щорічну Міжнародну конференцію «Роль бібліотек у розвитку суспільства», присвячену проблемам підвищення ефективності використання інформаційного потенціалу книгозбірень.

З 1991 р. діяльність НБУВ відбувалася на тлі розвитку України як незалежної держави та її національної розбудови.

5 квітня 1996 р. Указом Президента України установа отримала сучасну назву: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

1996 р. у Бібліотеці створено спеціалізовану комп'ютерну залу для забезпечення онлайн-доступу читачів до інформаційних ресурсів інтернету.

1997 р. започатковано сайт Бібліотеки з електронним каталогом поточних надходжень до її фондів.

З 1999 р. почалося цілеспрямоване формування електронного фонду. Його першим складником стало зібрання авторефератів дисертацій, захищених вітчизняними науковцями.

Основними характеристиками періоду інновації (2000–2014 рр.) стало експериментування з новими можливостями; гібридизація (поєднання) у бібліотечному сервісі – традиційних та електронних технологій. На міжнародних конференціях того періоду жваво обговорювалися такі питання, як: організаційно-технологічні аспекти обслуговування читачів; соціально-демографічні характеристики сучасного читача; електронні інформаційні ресурси в системі бібліотечно-інформаційних послуг; читач у системі обслуговування електронними інформаційними ресурсами наукової бібліотеки; електронні документи як чинник оперативного обслуговування; маркетингові дослідження у сфері бібліотечного сервісу, удосконалення комплексного бібліотечно-обслуговування користувачів НБУВ засобами АБІС «ІРБІС»; організація і популяризація електронних книжкових виставок у контексті інформаційно-комунікаційної діяльності наукової бібліотеки тощо.

Трансформація бібліотечно-інформаційної діяльності НБУВ (2015 р. – і далі) зумовлює фундаментальні зміни самого призначення наукової

бібліотеки, яка відтепер базується на мультимедійних технологіях і діє здебільшого у віртуальному просторі.

Зміна усталеної парадигми бібліотечного сервісу, що спирався на використання паперових документів – на парадигму книгозбірні як інформаційної магістралі з наданням мультимедійної інформації (як у межах, так і поза межами НБУВ) – призвела до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, зростання обсягу інформації та суттєвого розширення її доступності, прискореного створення та впровадження системи електронних наукових комунікацій.

Однією з важливіших функцій бібліотечно-інформаційної діяльності стала комунікаційна функція як сукупність методів і засобів надання наукової інформації. Це – функція бібліотечно-інформаційного посередництва, що витікає з цілеспрямованої системи дій комуніката (бібліотеки) щодо комуніканта (користувача) та складається у забезпеченні останнього (по формальних та неформальних каналах зв'язку) певною сумою знань задля оптимального вирішення поставлених перед ним завдань.

Користаючи інформаційно-комунікаційні технології, НБУВ впровадила цілий спектр електронних засобів наукової комунікації, якими стали онлайн послуги, призначені для задоволення бібліотечно-інформаційних потреб віддалених користувачів, зокрема:

1. Пошук документів та інформаційних ресурсів:

- система каталогів і баз даних (комплексний пошук):
- електронний каталог НБУВ;
- реферативна база даних «Україніка наукова»;
- каталоги історико-культурних фондів;
- електронні виставки;
- скановані каталоги:
  - а) генеральний алфавітний імідж-каталог;
  - б) імідж-каталог дисертацій (1951–2006 рр.);
  - в) імідж-каталоги історико-культурних фондів.

2. Доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів НБУВ, розміщених у вільному інтернет-доступі на веб-сайті:

- цифрова бібліотека історико-культурної спадщини;
- видання НБУВ;
- наукова періодика України;
- автореферати дисертацій;

- бібліографічні ресурси;
- інформаційно-аналітичні видання.

3. Отримання довідково-консультаційної інформації (послуга «Запитай бібліотекаря»):

- надання інформації за тематичними запитом (тематична довідка);
- встановлення наявності документа у фондах бібліотек (адресна довідка);
- уточнення бібліографічних відомостей про документ (уточнююча довідка);
- надання інформації про джерела щодо встановлення фактів, відомостей, обставин, подій, осіб, організацій тощо (фактографічна довідка).

4. Адресно-цільове інформування:

- адресна розсилка інформації про нові (щотижневі) надходження книжкових та періодичних видань до фондів НБУВ. Замовлення приймаються від колективних користувачів (бібліотек та організацій) і індивідуальних користувачів (фізичних осіб).

5. Користування послугами міжбібліотечного абонементу:

- приймання замовлень на документи з фондів НБУВ електронною поштою від віддалених користувачів (абонентів міжміського та міжнародного МБА), колективних абонентів міського МБА та персональних абонентів-науковців;
- виготовлення документів з фонду основного збереження НБУВ шляхом сканування або іншого комп'ютерного оброблення документів в електронному вигляді та надсилання копій замовнику засобами електронної доставки документів.

Висновки та перспективи. Поширюючи діяльність у віртуальному інформаційному просторі, НБУВ сприяє якомога ширшому освоєнню користувачами цього простору, залучає власні ЕІР, послуги, продукти та веб-сервіси – до повсякденної практики, створює умови для необмеженої наукової комунікації різних професійних категорій і груп. Тим самим НБУВ перетворюється на епіцентр інтегрованого інформаційно-комунікаційного забезпечення наукового, навчального, виробничого, культурологічного, освітнього та інших суспільних процесів, а система її наукових комунікацій – на стратегічний вектор її подальшого розвитку.

Наразі у науковому співтоваристві НБУВ триває робота над формуванням імовірнісних моделей подальшого розвитку бібліотек у системі

наукових комунікацій, керуючись принципами максимального доступу та відкритості наукового знання. Передбачається також вивчення віддалених мережевих наукових колективів, шляхів розширення відкритого доступу до наукової інформації, розвиток нових електронних форм наукових комунікацій, зростання міжнародного та міждисциплінарного співробітництва, підвищення ролі неформальної електронної комунікації і самоорганізації вчених.

Список бібліографічних посилань

1. Варюхіна Л. Вплив Інтернет на практичну діяльність публічної бібліотеки. *Бібліотечний форум України*. 2003. № 1. С. 23–26.
2. Василенко О. М. Сучасні аспекти обліку і реєстрації віддалених користувачів бібліотек. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2010. Вип. 29. С. 156–163.
3. Вітушко Н. Електронні інформаційні ресурси в сучасній бібліотеці. *Україна: події, факти, коментарі*. 2007. № 4. С. 65–79.
4. Горовий В. М. *Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурси*. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2010. 230 с.
5. Гранчак Т. Ю. *Бібліотека і політична комунікація* : монографія. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 481 с.
6. Давидова І. О. *Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві* : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій. Харківська державна академія культури. Харків, 2008. 51 с.
7. *Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства* / Онищенко О. С. та ін. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 248 с.
8. Ільганаєва В. О. Місія бібліотеки в комунікаційному просторі сучасності. *Бібліотека вуза на новому етапі розвитку соціальних комунікацій*. Матеріали междунар. научн.-практ. конф. (Днепропетровск, 22–23 апр. 2010 г.). Днепропетровск, 2010. С. 10–14.
9. *Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства* / Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І. та ін. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 254 с.
10. Ісасенко О. О. *Розвиток інноваційних бібліотечних технологій інформаційного обслуговування в Україні (1980–2007 рр.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. 20 с.
11. Кобелев О. М. *Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні* : монографія. Харківська державна академія культури. Харків, 2012. 245 с.
12. Коваль Т. М., Туровська Л. О. Концептуальні засади інформаційно-

комунікаційної діяльності наукових бібліотек (джерелознавчий аспект). *Бібліотечний форум України*. 2015. № 1. С. 8–11.

13. Колесникова Т. О. *Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації* : автореф. дис. ... канд. наук із соціал. комунікацій. Харківська державна академія культури. Харків, 2012. 22 с.

14. Копанєва В. О. *Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів* : монографія. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. 198 с.

15. Лобузін К. В. *Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності* : монографія. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 375 с.

16. Присяжна Л. В. Роль сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій у контексті розвитку бібліотек. *Наук. пр. нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. К., 2011. Вип. 30. С. 229.

17. Солов'яненко Д. В. *Інтернет-технології бібліотечного сервісу в Україні: становлення і розвиток (1990-ті рр. – початок XXI ст.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2008. 20 с.

18. Солонська Н. Г. Бібліотеки та інформаційні центри в реалізації інформаційної політики. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 6. С. 2–12.

19. Солонська Н. Г. Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 6. С. 3–9.

20. Туровська Л. О. Інформаційно-комунікаційна діяльність НБУВ у системі бібліотечного обслуговування. *Вісник Книжкової Палати*. 2016. № 3. С. 42–43.

21. Чуприна Л. А. Оперативна інформація в соціальних мережах: особливості обігу та використання бібліотеками. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2012. Вип. 33. С. 507–520.

22. Шемяєва Г. В. *Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій* : монографія. Харківська державна академія культури. Харків, 2008. 289 с.

23. Ярошенко Т. О. Відкритий доступ – шлях до присутності України у світовій науковій спільноті. *Вища школа*. 2011. № 3. С. 47–51.

References

1. Variukhina, L. (2003). Vplyv Internet na praktychnu diialnist publichnoi biblioteky. [Influence of the Internet on the practical activities of the public library]. *Bibliotечnyi Forum Ukrainy*, 1, 23-26. [In Ukrainian].

2. Vasylenko, O. M. (2010). Suchasni aspekty obliku i reiestratsii viddalenykh korystuvachiv bibliotek. [Modern aspects of accounting and registration of

remote library users]. *Nauk. pr. Nats. bibl. Ukr. im. V. I. Vernaskoho*, 29, 156-163. [In Ukrainian].

3. Vitushko, N. (2007). Elektronni informatsiini resursy v suchasni bibliotetsi. [Electronic information resources in the modern library]. *Ukraina: Podii, Fakty, Kommentari*, 4, 65-79. [In Ukrainian].

4. Horovyi, V. M. (2010). *Sotsialni informatsiini komunikatsii, yikh napovnennia i resursy*. [Social information communications, their content and resource]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

5. Hranchak, T. Yu. (2012). *Biblioteka i politychna komunikatsiia: monohrafiia*. [Library and political communication: monograph]. Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].

6. Davydova, I. O. (2008). *Innovatsiina polityka bibliotek Ukrainy: zmist ta stratehii rozvytku v informatsiinomu suspilstvi*. [Innovation policy of libraries of Ukraine: content and development strategies in the information society]. (Extended abstract of PhD dissertation). Kharkivska Derzhavna Akademia Kultury, Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

7. Onyshchenko, O. S. [et al]. (2011). *Elektronni informatsiini resursy bibliotek u pidnesenni intelektualnoho i dukhovnoho potentsialu ukrainskoho suspilstva*. [Electronic information resources of libraries in raising the intellectual and spiritual potential of Ukrainian society]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Ilhanaieva, V. O. (2010, April). Misiia biblioteky v komunikatsiinomu prostori suchasnosti. [The mission of the library in the communication space of the present]. *In Biblioteka vuza na novom etape rozvitiia sotsialnykh komunikatsyi*. [University library at a new stage in the development of social communications]. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp.10-14), Dnepropetrovsk, Ukraine. [In Ukrainian].

9. Onyshchenko, O. S. Horovyi, V. M., Popyk, V. I. [et al]. (Eds) (2012). *Informatsiina skladova sotsiokulturnoi transformatsii ukrainskoho suspilstva*. [Information component of socio-cultural transformation of Ukrainian society]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

10. Isaienko, O. O. (2009). *Rozvytok innovatsiinykh bibliotechnykh tekhnolohii informatsiinoho obsluhovuvannia v Ukraini (1980-2007 pp.)*. [Development of library IT-solutions in Ukraine (1980-2007)]. (Extended abstract of PhD dissertation). Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

11. Kobieliev, O. M. (2012). *Informatsiina analityka v strukturi bibliotechnoi diialnosti v Ukraini*. [Information analytics in the structure of library activity in Ukraine]. Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

12. Koval, T. M., & Turovska, L. O. (2015). Kontseptualni zasady informatsiino-komunikatsiinoi diialnosti naukovykh bibliotek (dzhereloznavchyi aspekt). [Conceptual bases of information and communication activity of scientific libraries (source study aspect)]. *Bibliotechnyi Forum Ukrainy*, 1, 8-11. [In Ukrainian].

13. Kolesnykova, T. O. (2012). *Komunikatsiini modeli diialnosti bibliotek VNZ v umovakh informatyzatsii*. [Communication models of university libraries activity in the conditions of informatization]. (Extended abstract of PhD dissertation). Kharkivska Derzhavna Akademia Kultury, Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

14. Kopanieva, V. O. (2009). *Biblioteka yak tsentr zberezhennia informatsiinykh resursiv Internetu*. [Library as a center for preserving the information resources of the Internet]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

15. Lobuzina, K. V. (2012). *Tekhnologii orhanizatsii znannievyykh resursiv u bibliotekno-informatsiinii diialnosti*. [Technologies of organization of knowledge resources in library and information activity]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

16. Prysiazhna, L. V. (2011). Rol suchasnykh informatsiinykh ta telekomunikatsiinykh tekhnologii u konteksti rozvytku bibliotek. [The role of modern information and telecommunication technologies in the context of library development]. *Nauk. Pr. Nats. Bibl. Ukr. Im. V. I. Vernaskoho*, 30, 229. [In Ukrainian].

17. Solovianenko, D. V. (2008). *Internet-tekhnologii biblioteknoho servisu v Ukraini: stanovlennia i rozvytok (1990-ti pp. – pochatok XXI st.)*. [Internet technologies of library service in Ukraine: formation and development (1990s – beginning of XXI century)]. (Extended abstract of PhD dissertation). Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

18. Solonska, N. H. (2004). Biblioteki ta informatsiini tsentry v realizatsii informatsiinoi polityky. [Libraries and information centers in the implementation of information policy]. *Biblioteknyi Visnyk*, 6, 2-12. [In Ukrainian].

19. Solonska, N. H. (2005). Intelktualni informatsiini tekhnologii u biblioteknii spravi. [Intellectual information technologies in library business]. *Biblioteknyi Visnyk*, 6, 3-9. [In Ukrainian].

20. Turovska, L. O. (2016). Informatsiino-komunikatsiina diialnist u systemi biblioteknoho obsluhovuvannia. [Information and communication activity in the library service system]. *Visnyk Knyzhkovoї Palaty*, 3, 42-43. [In Ukrainian].

21. Chupryna, L. A. (2012). Operatyvna informatsiia v sotsialnykh merezhakh: osoblyvosti obihu ta vykorystannia bibliotekamy. [Online information on social networks: features of circulation and use of libraries]. *Nauk. Pr. Nats. Bibl. Ukr. Im. V. I. Vernaskoho*, 33, 507-520. [In Ukrainian].

22. Shemaieva, H. V. (2008). *Elektronni resursy bibliotek Ukrainy v systemi naukovykh komunikatsii*. [Electronic resources of libraries of Ukraine in the system of scientific communications]. Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

23. Yaroshenko, T. O. (2011). Vidkrytyi dostup – shliakh do prysutnosti Ukrainy u svitovii naukovii spilnoti. [Open access is the way to Ukraine's presence in the world scientific community]. *Vyshcha Shkola*, 3, 47-51. [In Ukrainian].

Tatiana Koval,

ORCID 0000-0003-0147-6679,
PhD in Historiycal Sciences, Deputy Director,
Vernadsky National Library of Ukraine,
3, Holosiivskiy Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: kovaltm@nbuv.gov.ua

Lesia Turovska,

ORCID 0000-0002-0750-1794,
Research Associate,
Sector of universal ancillary fund and catalogs,
Department of complex library service,
Institute of Library Science,
Vernadsky National Library of Ukraine,
3, Holosiivskiy Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: nankepy@ukr.net

**ELECTRONIC MEANS OF SCIENTIFIC COMMUNICATION
IN THE CONTEXT OF REMOTE LIBRARY INFORMATION SERVICES**

Subject of research: library electronic means of scientific communication, based on the use of own information resources, services, products and web services. **The purpose of the study:** to outline and characterize the electronic means of scientific communication in the NLUV; identify ways to use them in the context of remote library and information services. **The methodological basis of research** is systemic, informational, structural-functional, comparative, historical, terminological approaches, as well as a set of general scientific, specific scientific and special methods. **Scientific novelty.** Views on the essence and functions of library means of scientific communication have been further developed; the scientific achievements of domestic scientists on the specified problem are generalized; the palette of means of scientific communications in NLUV is clarified; the factors influencing the formation and development of library means of scientific communication are investigated. **Results of the research:** By disseminating activities in the virtual information space, NLUV promotes the widest possible development of users of this space, attracts its own electronic information resources, services, products and web services to everyday practice, and creates conditions for unlimited scientific communication of various professional categories and groups. Thus, the NLUV becomes the epicentre of integrated information and communication support of scientific, educational, production, cultural, educational and other social processes, and the system of its scientific communications – a strategic vector of further

development. **Practical meaning of the research.** The results of the research determine the scientific and communication activities involving remote network research teams, outline practical ways to expand open access to scientific information, provide for the development of new electronic forms of scientific communication, growth of international and interdisciplinary cooperation, increasing the role of informal electronic communication and self-organization.

Keywords: system of scientific communications, electronic means of scientific communications, information and communication technologies, virtual reader, remote service.

Стаття надійшла до редакції 5.11.2020 р.